

Κυμινήτης Σεβαστός

Summary :

Ο Σεβαστός Κυμινήτης υπήρξε σημαντικός λόγιος του 17ου αι. Ήταν περιζήτητος εκπαιδευτικός της εποχής του και έδρασε σε πολλά πνευματικά κέντρα (Κωνσταντινούπολη, Τραπεζούντα, Βουκουρέστι). Το όνομά του συνδέεται στενά με την ίδρυση του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας και τη συνακόλουθη εκπαιδευτική ακμή των Ελληνορθόδοξων του Πόντου.

Date and Place of Birth

1630 – Τραπεζούντα

Date and Place of Death

1702 – Βουκουρέστι

Main Role

Λόγιος

1. Βίος και σταδιοδρομία

1.1. Σπουδές

Ο Σεβαστός Κυμινήτης γεννήθηκε στα μέσα της τρίτης δεκαετίας του 17ου αιώνα στο χωριό Χοτζά, ανατολικά της [Τραπεζούντας](#). Στην ελληνική ονομασία του χωριού αυτού –Κύμιννα– οφείλει και το όνομά του. Στην Τραπεζούντα έλαβε την εγκύκλιο παιδεία· τις γνώσεις αυτές τις παρείχαν ιερείς, οι οποίοι, χωρίς να υπάρχει οργανωμένο σχολείο, δίδασκαν ανάγνωση και γραφή στην εκκλησία ή το σπίτι τους. Μετά την περάτωση αυτού του κύκλου σπουδών, ο Κυμινήτης πήγε γύρω στα μέσα του 17ου αιώνα στην [Κωνσταντινούπολη](#), όπου συνέχισε τις σπουδές του στη [Μεγάλη του Γένους Σχολή](#), στο [Φανάρι](#). Εκεί δάσκαλοί του ήταν οι Ιωάννης Καρνοφύλλης –διακεκριμένος μαθητής του Θεόφιλου Κορυδαλλέως– και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, περιβόητος για την ευρυμάθεια και την παιδεία του. Τον τελευταίο, μάλιστα, τον διαδέχθηκε ο Κυμινήτης στη σχολαρχία της Πατριαρχικής Σχολής το 1671, όταν αυτός αποσύρθηκε για να στραφεί στην πολιτική. Έτσι, διδάσκοντας ο Κυμινήτης στη Πατριαρχική Σχολή αμέσως μετά την αποφοίτησή του και αναλαμβάνοντας στη συνέχεια και τη σχολαρχία της, είναι ένας από τους λίγους λόγιους που επιδεικνύουν σημαντικό εκπαιδευτικό έργο χωρίς να έχουν συνεχίσει τις σπουδές τους στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

1.2. Τα χρόνια στην Πατριαρχική Σχολή Κωνσταντινούπολης

Στην Πατριαρχική Σχολή ο Κυμινήτης δίδασκε τα ανώτερα τμήματα, τα οποία ήταν τριετή. Τα μαθήματα που διδάσκονταν – χωρίς παράλληλα να εγκαταλείπονται τα γλωσσικά μαθήματα– ακολουθούσαν το γενικό άξονα: Λογική στο πρώτο έτος, φυσική και ψυχολογία στο δεύτερο, και μεταφυσική στο τρίτο έτος. Έτσι ο Κυμινήτης δίδασκε αριστοτελική φιλοσοφία, ρητορική τέχνη, τη σύνταξη και τη γραμματική του Απολλωνίου, Πίνδαρο, Θεόκριτο, τα Μεταφυσικά, τα Λογικά και τα Ηθικά του Αριστοτέλη. Πολύτιμη πηγή για το πρόγραμμα μαθημάτων που ακολουθούσε ο Κυμινήτης είναι οι σημειώσεις του μαθητή του Χρύσανθου Νοταρά. Σύμφωνα με χειρόγραφο που εντόπισε ο [Μανουήλ Γεδεών](#) στην [Πάτμο](#), ο Κυμινήτης εγκατέλειψε τη σχολαρχία το 1681 ή 1682 εξαιτίας στάσεων των μαθητών στην Πατριαρχική Σχολή εναντίον του χορηγού της σχολής Μανωλάκη Μάνου και της συζύγου του Ρωξάνης.¹ Την πικρία του για τις στάσεις αυτές εκφράζει ο Κυμινήτης σε επιστολή του 1682: «Ο μεν πατήρ και η μητήρ ημάς εγκατέλιπον, ο εν άρχουσι κυρ Μανουήλ και η τούτου σύνευνος, τιμιωτάτη κυρία Ρωξάνη [...] επει και αυτούς, όπερ ο χρόνος εδίδαξεν, η των απονενομημένων κακία ταναντία φρονείν παρεσκεύασεν».² Εξαιτίας του τεταμένου κλίματος στην Πατριαρχική Σχολή ο Σεβαστός Κυμινήτης, ύστερα από δεκάχρονη σχεδόν παραμονή στην οθωμανική πρωτεύουσα, άρχισε σταδιακά να απομακρύνεται συναισθηματικά από αυτήν και αποφάσισε να επιστρέψει στην πατρίδα του. Και ενώ είχε αρχίσει τις συνεννοήσεις με τους Τραπεζούντιους για τις συνθήκες της επιστροφής του, έλαβε μια επιστολή από τον πρώην μαθητή του ιεροδιάκονο Τιμόθεο, με την οποία τον προσκαλούσε στη Ρωσία, για να διδάξει ελληνική γλώσσα στην Ελληνική Σχολή της Μόσχας.³ Ο ίδιος όμως έκρινε ότι η

Κυμινήτης Σεβαστός

αναγκαιότητα της παρουσίας του στην Τραπεζούντα ήταν επιτακτικότερη, λόγω της καθολικής προπαγάνδας που είχε ενσκήψει στην πόλη. Έτσι λοιπόν, από το 1683 ο Κυμινήτης βρισκόταν στην Τραπεζούντα.

1.3. Τα χρόνια στην Τραπεζούντα και το Φροντιστήριο Τραπεζούντας

Η παρουσία του Σεβαστού Κυμινήτη στην Τραπεζούντα υπαγορεύτηκε από τη διττή ανάγκη της αντιμετώπισης της έντονης καθολικής προπαγάνδας που είχε αναπτυχθεί στην πόλη την εποχή αυτή και της κάλυψης του κενού που υπήρχε όσον αφορά τη σύσταση οργανωμένου σχολείου. Συγκεκριμένα, το 1682 εμφανίστηκαν στην πόλη καθολικοί μοναχοί που επιδίδονταν στη δωρεάν διδασκαλία για προσηλυτιστικούς λόγους. Τη δράση αυτών των καθολικών κατόρθωσε να ανακόψει ο Κυμινήτης, κυρίως με την ίδρυση ανταγωνιστικού σχολείου στην πόλη. Το [Φροντιστήριο Τραπεζούντας](#), του οποίου σχολάρχης ανέλαβε το 1683, έμελλε να αναδειχθεί σε ένα από τα σημαντικότερα πνευματικά κέντρα του ελληνορθόδοξου στοιχείου ολόκληρης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι την αποχώρηση των Ελληνορθόδοξων από την περιοχή. Ωστόσο, το σχολείο που ίδρυσε ο Κυμινήτης με πρότυπο την Πατριαρχική Σχολή του Φαναρίου με δυσκολία φάνερνε τη μελλοντική του εξέλιξη. Όπως πληροφορούμαστε από επιστολή του ίδιου του Κυμινήτη προς το δάσκαλό του Ιωάννη Καρυοφύλλη, οι πρώτοι μαθητές του ήταν συνολικά 20.⁴ Τη σχολαρχία του Φροντιστηρίου διατήρησε ο Κυμινήτης έξι χρόνια. Στο διάστημα αυτό η προσφορά του στην ανάπτυξη της παιδείας της Τραπεζούντας ήταν πολύπλευρη και συνεχής. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο μητροπολίτης Τραπεζούντας [Χρυσάνθος](#), ο Κυμινήτης αγωνίστηκε «υπέρ της παιδείας και της ορθοδόξου ημών πίστεως», δρώντας μάλιστα και ως ιεροκήρυκας στους ναούς της Τραπεζούντας.⁵ Το 1689, ωστόσο, προσκλήθηκε στο Βουκουρέστι για να αναλάβει σχολάρχης της Αυθεντικής Ακαδημίας. Ο Κυμινήτης δέχτηκε την πρόταση και εγκατέλειψε οριστικά πλέον τη γενέτειρά του.

1.4. Ο γάμος του Σεβαστού Κυμινήτη

Με την παραμονή του Κυμινήτη στην Τραπεζούντα συνδέεται και μια παράδοση που αφορά το γάμο του σε προχωρημένη ηλικία (και είναι χαρακτηριστική για όψεις του θρησκευτικού συγκρητισμού στην περιοχή). Σύμφωνα με την παράδοση αυτή, ένα απόγευμα ο Κυμινήτης είδε έναν Οθωμανό να καλεί έναν ηλικιωμένο ιερέα κοντά του. Ο Κυμινήτης, αν και φοβήθηκε για την τύχη του ιερέα, δεν μπορούσε να κάνει τίποτα άλλο από το να παρακολουθήσει τη σκηνή. Είδε λοιπόν τον Οθωμανό να λέει κάτι στον ιερέα και να του δίνει ένα νόμισμα. Όταν τελείωσε η σκηνή και απομακρύνθηκε ο Οθωμανός, ο Κυμινήτης ρώτησε τον ιερέα τι είχε συμβεί και αυτός του απάντησε ότι του είχε δώσει ένα νόμισμα για να μνημονεύσει το νεκρό πατέρα του. Τότε ο Κυμινήτης είπε ότι όποιος έχει γιο δεν πεθαίνει ποτέ και αποφάσισε να παντρευτεί και να αποκτήσει απογόνους. Παντρεύτηκε λοιπόν στην Τραπεζούντα και από το γάμο αυτό απέκτησε μία κόρη. Απ' αυτήν κατάγεται η οικογένεια Σεβαστοπούλου στην Τραπεζούντα. Γόνος της ήταν ο [Ιγνάτιος](#), λόγιος ιερομόναχος της [μονής Βαζελώνος](#).

1.5. Τα χρόνια στο Βουκουρέστι

Το 1689 ο Σεβαστός Κυμινήτης πήγε στο Βουκουρέστι, όπου είχε προσκληθεί για να διδάξει στο Αυθεντικό Ελληνικό Φροντιστήριο, που βρισκόταν στη μονή του Αγίου Σάββα. Στο ταξίδι αυτό δεν τον ακολούθησε η σύζυγός του, που ήταν ήδη έγκυος στην κόρη τους. Στο Βουκουρέστι απέκτησε μεγάλη φήμη για τη σοφία και τη λαμπρή διδασκαλία του και προσέελκυσε πολλούς μαθητές. Ταυτόχρονα έλαβε την εύνοια του ηγεμόνα της Βλαχίας, με αποτέλεσμα την προαγωγή της σχολής σε ακαδημία, στην οποία ο Κυμινήτης δίδαξε μέχρι το θάνατό του το 1702. Το μεγάλο ενδιαφέρον που επέδειξε ο Σεβαστός Κυμινήτης για τα πνευματικά πράγματα των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών και η επιρροή που άσκησε στην τοπική κοινωνία με τους πανηγυρικούς του λόγους σε δημόσιους χώρους και ενώπιον των ηγεμόνων δικαιολογούν την ένταξή του στη σειρά εκείνων των Ελληνορθόδοξων που με τη δράση τους στις ακαδημίες των Ηγεμονιών θεωρούνται πως προετοίμασαν το ρουμανικό διαφωτισμό.⁶ Στις Ηγεμονίες ο Κυμινήτης έχαιρε μεγάλης εκτίμησης, όπως άλλωστε φαίνεται και από την επιτύμβια επιγραφή στον τάφο του (βλ. παράθεμα).

2. Η διαθήκη του Σεβαστού Κυμινήτη και η τύχη των συγγραμμάτων του

Η διαθήκη του Σεβαστού Κυμινήτη παραδόθηκε στο [μητροπολίτη Τραπεζούντος](#) το 1702 από Τραπεζούντιους που

Κυμινήτης Σεβαστός

βρίσκονταν στο Βουκουρέστι. Σύμφωνα με τον [Επαμεινώνδα Κυριακίδη](#),⁷ ο Κυμινήτης δώρισε τη βιβλιοθήκη του στη μητρόπολη Τραπεζούντος, επειδή φοβήθηκε ότι πιθανώς το Φροντιστήριο θα έπαυε να υφίσταται μετά το θάνατό του. Αλλά οι συγγενείς του δεν εκτέλεσαν τη διαθήκη του και κρατούσαν τα βιβλία μέχρι το 1744, με αποτέλεσμα η μητρόπολη Τραπεζούντος να αναγκαστεί να ζητήσει από τον Οικουμενικό Πατριάρχη αφοριστική επιστολή. Μετά την ανάγνωση της επιστολής αυτής στην εκκλησία, πολλοί από τους συγγενείς έσπευσαν να παραδώσουν τα βιβλία που κατείχαν στη μητρόπολη, όχι όμως όλοι, πράγμα που εξηγεί και το γεγονός του διασκορπισμού τους σε πολλές βιβλιοθήκες. Πάντως, τα βιβλία που επιστράφηκαν παραδόθηκαν στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας. Η σχετική αδιαφορία που έδειξαν για τα συγγράμματά του οι απόγονοί του είχε αποτέλεσμα αυτά να διασκορπιστούν σε διάφορες περιοχές του Πόντου και την Κωνσταντινούπολη. Έτσι, συγγράμματα απαντώνται στη βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας, στις μονές [Σουμελά](#), [Περιστερεώτα](#) και Βαζελώνος, στην Αγιοταφική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως και ίσως στη Βλαχία, στα χέρια ιδιωτών. Το γεγονός ότι δε βρέθηκε ούτε η διαθήκη του Κυμινήτη αλλά ούτε και ο κατάλογος των βιβλίων του, που θα έπρεπε να είναι συνημμένος στην αφοριστική επιστολή του Πατριαρχείου, μας αφαιρεί τη δυνατότητα καταρτισμού μιας πλήρους λίστας των συγγραμμάτων του.

3. Τα έργα του Σεβαστού Κυμινήτη

Το ευρύ φάσμα των ενδιαφερόντων του Σεβαστού Κυμινήτη και η πολυσχιδής δράση του στα πνευματικά πράγματα της εποχής του δεν μπορεί παρά να αντανακλάται και στα έργα του. Καλύπτοντας τη χριστιανική και τη «θύραθεν» παιδεία, τα έργα του –στην πλειονότητά τους φιλολογικά και φιλοσοφικά– ξεπερνούν τα 100 συγγράμματα. Ωστόσο, από αυτά ελάχιστα έχουν εκδοθεί, ενώ τα υπόλοιπα υπάρχουν σε χειρόγραφη μορφή. Πλήρης κατάλογός τους υπάρχει στο έργο του Α. Παπαδόπουλου-Κεραμέως, ωστόσο χρήσιμος είναι και ο κατάλογος του Τ. Γριτσόπουλου, ο οποίος ακολουθεί αυτόν του Κεραμέως, ανασυνταγμένος ανά θεματικές κατηγορίες.⁸

Στα φιλολογικά του έργα συγκαταλέγονται σχολιασμοί, παραφράσεις και ερμηνείες αρχαίων Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων –Αριστοτέλης, Συνέσιος, Ησίοδος, Ισοκράτης, Ευρυπίδης, Λουκιανός, Απολλώνιος– και ταυτόχρονα σημαντικών λογίων της χριστιανικής λογοτεχνίας (Γρηγόριος ο Θεολόγος, Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, [Γρηγόριος Ναζιανζηνός](#), Φώτιος). Στα θεολογικά έργα του συγκαταλέγονται παραφράσεις και σχολιασμοί έργων του Γρηγορίου Ναζιανζηνού και του [Μεγάλου Βασιλείου](#), καθώς και πλήθος άλλων λόγων και συγγραμμάτων που αφορούν δογματικά ζητήματα της Εκκλησίας. Στα φιλοσοφικά έργα του ανήκουν κυρίως οι ερμηνείες του στα φιλοσοφικά κείμενα του Αριστοτέλη, ενώ στις ομιλίες και διδαχές του μια σειρά από ομιλίες και πανηγυρικούς λόγους σχετικούς με τις μεγάλες εορτές της Ορθοδοξίας. Τέλος, υπάρχει μια σειρά ηθικοπλαστικών έργων με σκοπό την ενδυνάμωση της πίστης των χριστιανών και τη συμμόρφωσή τους στο τυπικό της Εκκλησίας, καθώς και επιστολές προς διάφορους αποδέκτες.

1. Κυριακίδης, Ε., *Βιογραφία των εκ Τραπεζούντος και της περί αυτήν χώρας από της Αλώσεως μέχρι των ακμασάντων λογίων, μετά σχεδιάσματος ιστορικού περί του Ελληνικού Φροντιστηρίου των Τραπεζουντιών* (Αθήνα 1897), σελ. 65. Τα επεισόδια στη Μεγάλη του Γένους Σχολή σχολιάζει το 1683 ο Καρσοφύλλης σε επιστολή του προς τον Κυμινήτη: «Η ενταύθα σχολή κραδαίνεται συνεχώς και αστατεί ολοκλήρως· επανεστάτησαν και αΐθις οι εν αυτή ασχόλως σχολάζοντες μελανείμονες και κατά του Γερασίου, πλύνοντες αυτόν ύβρεσιν (έπαθεν, οίμαι, οία και έδρασε) χρώμενοι προς την αυτού εκβολήν ω και πρότερον εχρήσαντο κατά σου οδηγώ και συλληπήτορι· όθεν αναισχύντως σεμνολογούντι ότι γεγόνασι ικανοί εισάγειν και εξάγειν καθηγητάς».

2. Φιλίππιδης, Χ., «Η Εκκλησία Τραπεζούντος», *Αρχείον Πόντου* 4-5 (Αθήνα 1933), σελ. 727.

3. Τη σχολή αυτή την είχε ιδρύσει ο Πατριάρχης Ρωσίας Νίκων «προς καταπολέμησιν των διά την αμάθειαν αναθρωσκουσών κατά την αρκτών ταύτην χώρων αιρέσεων» και τη διηύθυνε ο ιεροδιάκονος Τιμόθεος. Βλ. Φιλίππιδης, Χ., «Η Εκκλησία Τραπεζούντος», *Αρχείον Πόντου* 4-5 (Αθήνα 1933), σελ. 727.

4. Κόλιας, Ι., «Ο Σεβαστός Κυμινήτης και η ίδρυση του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας», *Ελληνικά* 30 (1977-8), σελ. 292.

5. Φιλίππιδης, Χ., «Η Εκκλησία Τραπεζούντος», *Αρχείον Πόντου* 4-5 (Αθήνα 1933), σελ. 729.

Κυμινήτης Σεβαστός

6. Αθανασίου, Θ., *Περί των ελληνικών σχολών εν Ρουμανία 1644-1821 και περί της επιρροής αυτών επί του τε θρησκευτικού και πολιτικού εδάφους* (Αθήνα 1898), σελ. 153, 157-188.
7. Κυριακίδης, Ε., *Βιογραφία των εκ Τραπεζούντος και της περί αυτήν χώρας από της Αλώσεως μέχρι των ακμασάντων λογίων, μετά σχεδιάσματος ιστορικού περί του Ελληνικού Φροντιστηρίου των Τραπεζουντίων* (Αθήνα 1897).
8. Γριτσόπουλος, Τ., *Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή Α΄* (Αθήνα 1966), σελ. 250-60.

Bibliography :

	Κυριακίδης Επαμεινώνδας , <i>Βιογραφία των εκ Τραπεζούντος και της περί αυτήν χώρας από της Αλώσεως μέχρι των ακμασάντων λογίων μετά σχεδιάσματος ιστορικού περί του ελληνικού Φροντιστηρίου των Τραπεζουντίων</i> , Αθήνα 1897
	Γριτσόπουλος Τ. , <i>Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή Β΄</i> , Αθήνα 1971, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας 59
	Χρυσάνθος Φιλιππίδης , <i>μητροπολίτης Τραπεζούντος</i> , "Η Εκκλησία Τραπεζούντος", <i>Αρχαίον Πόντου</i> , 4/5, 1933, 1-1070
	Αθανασίου Θ. , <i>Περί των ελληνικών σχολών εν Ρουμανία 1644-1821 και περί της επιρροής αυτών επί του τε θρησκευτικού και πολιτικού εδάφους</i> , Αθήνα 1898
	Κόλιας Ι. , "Ο Σεβαστός Κυμινήτης και η ίδρυση του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας", <i>Ελληνικά</i> , 30, 1977

Sources

Εύξεινος Πόντος 3 (έτος Β΄, 14.9.1881)

Quotations

Η επιτύμβια επιγραφή στον τάφο του Σεβαστού Κυμινήτη

«Ενταύθα κείται πρεσβευτού σοφού δέμας Κλήσιν Σεβαστού και γένος Κυμινήτου Πατρίς Τραπεζούς, ὡπερ κλεινή ην πόλις· αλλ΄, ὦ μαθητῶν πληθὺς, ὡς ευγνωμόνως, οὐδ' αὐτός ἐξέδωκε παιδείας λόγοις, Διδασκάλω σπεύσατε δάκρυ κειμένω· σβήσθη σοφῶν γὰρ λίθος ἐκ μέσου μετῶν και Χριστόν αιτήσασθε των πόνων γέρας Αὐτά, παράσχων, την ἄνω κληρουχίαν».

Εύξεινος Πόντος 3 (έτος Β΄, 14.9.1881), σελ. 36